

นิทานชาวบ้าน

คำว่านิทานชาวบ้าน มีผู้เรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น นิทานท้องถิ่น นิทานพื้นบ้าน นิทานพื้นเมือง ทุกชื่อล้วนแปลมาจากภาษาอังกฤษว่า folktale

โดยรวมหมายถึง เรื่องเล่าสืบทอดกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่ถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ แต่ก็มีนิทานอยู่เป็นจำนวนมากที่ได้รับการบันทึกไว้แล้ว

ลักษณะและรูปแบบของนิทานชาวบ้าน

เจือ สตะเวทิน ได้กล่าวถึงลักษณะของนิทานชาวบ้านไว้ดังนี้

1. ต้องเป็นเรื่องเก่า
2. ต้องเล่ากันด้วยภาษาร้อยแก้ว
3. ต้องเล่ากันด้วยปากมาก่อน
4. ต้องแสดงความคิดเห็นความเชื่อของชาวบ้าน
5. เรื่องจริงที่มีคติสอนใจเป็นนิทาน เช่น มะกะโท ชาวบ้านบางระจัน

รูปแบบของนิทานชาวบ้าน

มนุษย์มีลักษณะร่วมกันเกี่ยวกับสติปัญญา เช่น การใช้สติปัญญาเพื่อแก้ปัญหาเพื่อเอาชนะอุปสรรค เพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจ เพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต คือ ความสุขสมบูรณ์ ตามค่านิยมในแต่ละยุคสมัย

มนุษย์จะสะท้อนความรู้สึกนึกคิดดังกล่าวออกมาในเนื้อหาของคติชาวบ้าน เช่น เวทมนต์คาถา ของวิเศษ เทวดา นางฟ้า คำอธิษฐาน สัตว์พูดได้ รูปแบบเหล่านี้จะปรากฏคล้ายคลึงกันในนิทานชาวบ้านของกลุ่มชนต่างๆ แต่อาจมีรายละเอียดแตกต่างกันบ้าง

นิทานชาวบ้านมีแบบแผน ดังนี้

การเริ่มเรื่องแบบเรียบง่าย แล้วดำเนินเรื่อง โดยเพิ่มความตื่นเต้นมากขึ้น มีเหตุการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้นแล้ว จบลงด้วยความเรียบง่าย ลักษณะนี้เป็นต้นแบบของวรรณกรรมประเภทนวนิยายในปัจจุบัน

การกล่าวถึงเหตุการณ์ซ้ำๆ กัน เช่น ตัวเอกพยายามผ่านประตูที่มีสัตว์ร้ายคอยเฝ้า 3 ประตู พระเอกพยายามขี่ม้าขึ้นภูเขาแก้วอยู่ถึง 3 วัน

การทำซ้ำๆ กันในนิทานชาวบ้านนี้มีทั้งจำนวน 3 จำนวน 3 ครั้ง 3 หน มักปรากฏในเทพนิยาย พิธีกรรม และตำนานมากกว่าจำนวนอื่นๆ จำนวน 7 และ 12 และจำนวนนับอื่นๆ สำหรับนิทานชาวบ้านในอินเดียมักใช้จำนวน 4

ตัวละครเอกที่มีบทบาทในเหตุการณ์สำคัญจะมีเพียง 2 ตัว ถ้าจะมีตัวละครอื่นๆ ก็มักจะเป็นตัวประกอบ คำ
โครงเรื่องของนิทานชาวบ้านมักจะมีลักษณะขัดแย้งหรือตรงข้ามกัน เช่น ความแข็งแกร่งกับความอ่อนแอ ความ
ได้เปรียบกับความเสียเปรียบ หนุมกับแก้ว ใหญ่กับเล็ก มนุษย์กับยักษ์ ความดีกับความชั่ว เป็นต้น

กิ่งแก้ว อรรถากร ได้จำแนกรูปแบบของนิทาน ดังนี้

1. เทพนิยาย
2. นิทานชีวิต
3. นิทานวีรบุรุษ
4. นิยายประจำถิ่น
5. นิยายอธิบายเหตุ
6. ตำนานเทพปกรณัม
7. เรื่องสัตว์
8. มุขตลก